

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Шаповала Романа Володимировича
на дисертацію Вархова Андрія Григоровича на тему:
«Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору
безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: питання
теорії та практики», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і
процес; фінансове право; інформаційне право**

1. Ступінь актуальності обраної теми

Державою створюються різні інституції, які вивчають загрози безпековому середовищу, механізми протидії таким явищам і відповідні процедури реагування на них. Коли один або кілька національних інтересів країни під загрозою, національна безпека є вразливою.

Дослідження в різних країнах показують, що національна безпека в 21 столітті не обмежується боротьбою з військовими загрозами, а включає загрози від шахрайства, корупції, нелегальної імміграції, транснаціональної злочинності та погіршення навколишнього середовища. Нові загрози національній безпеці виникають через нові проблеми, такі як тероризм, вичерпання нафти та газу, екологічні проблеми, включаючи зміну клімату, ВІЛ/СНІД та перенаселення.

Тому у Законі України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII передбачено, що держава гарантує створення умов для захисту від загроз людини, суспільства і держави в цілому від реальних та потенційних загроз різної етимології.

З цього витікає, що забезпечення національної внутрішньої та зовнішньої безпеки є навіть не першочерговим, а позачерговим завданням діяльності держави. Адже від якісного забезпечення оборони та захисту безпосередньо залежить стан і статус держави. Національна безпека є невід'ємною частиною суспільного життя, її неможливо ізолювати або ж відокремити. Також, розглядаючи безпеку держави, важко говорити про діяльність окремих органів чи осіб, це обов'язково є сума зусиль органів

державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських об'єднань і, звісно, громадян.

Тому викладені аргументи переконують в актуальності та своєчасності дисертації Вархова Андрія Григоровича на тему: «Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: питання теорії та практики».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна

Дисертаційна робота характеризується системним підходом до предмета дослідження. Слід відзначити обґрунтованість наведених дисертантом висновків, які базуються на грамотному використанні сукупності методів і прийомів наукового пізнання. Зокрема, такі методи, як аналіз і синтез дозволили виявити внутрішні зв'язки адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки та сформувати його цілісний образ. Методи індукції та дедукції були покладені в основу формулювання та перевірки висунутих гіпотез, висновків та рекомендацій, а метод узагальнення надав можливість їх представити у системному вигляді. Аксиоматичний метод дозволив не акцентуватись на самозрозумілих процесах (наприклад, доцільність розгляду питання про особливості організації взаємодії між суб'єктами сектору безпеки й оборони в умовах режиму воєнного стану), а зосередити увагу на тих, що потребують додаткової аргументації. Метод системного аналізу сприяв визначенню базових понять досліджуваної проблематики, розкриттю їхнього змісту та сутності з акцентом на виявлення взаємозв'язків між ними, а також виокремленню ключових факторів, які впливають на функціонування сектору безпеки й оборони та взаємодію його суб'єктів між собою. Формально-юридичний метод та метод тлумачення юридичних норм застосовано при аналізі законодавчої доктрини, а метод пояснення

забезпечив можливість представити їхню кореляцію з практичним проявом. Широко застосованим також був метод класифікації за сприяння якого з-поміж іншого вдалося представити результати розділення видів, форм та методів взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки, а також сформувати групи напрямів розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення адміністративно-правового регулювання організації взаємодії між вказаними суб'єктами.

Відповідною гарантією достовірності та теоретичної обґрунтованості наукових положень висновків та рекомендацій, сформульованих автором, є вірно поставлена мета дослідження, яка полягала у розкритті категорійно-поняттєвого визначення, змісту, сутності адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки, а також детермінації його особливостей у системному та комплексному вияві. Завдання, які були поставлені задля її досягнення є логічними та послідовними, що загалом забезпечило цілісність викладеного матеріалу. Виходячи з аналізу основної частини дисертації, мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Робота складається з основної частини (вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків), списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертації; визначено ступінь її наукової розробки; зазначено про зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів; наведено дані про апробацію результатів дослідження, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Загальна характеристика адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» містить чотири підрозділи, у яких розкриті поняття, сутність, структура адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів

сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки, а також визначена мета, завдання, функції та основні напрями реалізації такого механізму.

Розділ 2 «Організація здійснення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» складається з чотирьох підрозділів, присвячених природі та правовому втіленню означеного механізму.

Розділ 3 «Шляхи удосконалення адміністративно-правового механізму організації та здійснення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки» складається з двох підрозділів, у яких на основі аналізу практичної діяльності уповноважених суб'єктів (Ради національної безпеки і оборони України) щодо організації та здійснення взаємодії щодо забезпечення національної безпеки сформовано напрями удосконалення адміністративно-правового регулювання даної діяльності.

Завершується робота досить розгорнутими висновками, які є цілісними, логічними та обґрунтованими, відповідають меті за завданням дослідження та містять важливі теоретичні положення щодо вдосконалення адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки.

Отже, структура повністю відповідає цілям і задачам дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується також критичним аналізом наявних літературних джерел юридичного та методологічного спрямувань.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати, що наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є новітнім комплексним дослідженням у межах науки

адміністративного права, у якому аналізуються передумови, нормативне підґрунтя та практичний досвід діяльності суб'єктів організації і реалізації взаємодії представників сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки задля формування рекомендацій, які можуть бути покладені в основу запровадження стійкої системи побудови постійних взаємозв'язків між ними.

Ознайомлення із науковим дослідженням дає підстави стверджувати, що основні положення і висновки, які виносяться здобувачем на захист, мають високий ступінь наукової новизни.

Дисертаційне дослідження має обґрунтовані та достовірні наукові висновки, які доповнюють існуючі позиції науковців або по-новому надають вирішення існуючих проблем адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки. Елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

4. Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що визначені в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджені та надалі можуть бути використані: у науково-дослідній сфері – для подальшого наукового вивчення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права і процесу; в освітньому процесі – під час розроблення та викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Сучасні аспекти адміністративного права» та «Адміністративна діяльність»; у практичній діяльності – для вдосконалення чинного адміністративного законодавства в частині запровадження стійкої системи побудови постійних взаємозв'язків між суб'єктами сектору безпеки й оборони під час реалізації заходів забезпечення національної безпеки України.

Отже, дисертаційна робота може виступати теоретичною основою для проведення науково-прикладних досліджень у реалізації заходів, спрямованих на покращення взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки. Висновки та рекомендації, які сформульовані автором, можуть бути враховані при вдосконаленні чинного національного законодавства.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Основні положення та результати дисертації висвітлені в у шести наукових статтях, п'ять з яких – у національних наукових фахових виданнях, одна – у польському науковому виданні, а також у трьох тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Таке представлення результатів наукової роботи є достатнім. Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідає вимогам МОН України. Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації.

Спрямованість науково-практичних конференцій, де відбувалася апробація дисертаційного дослідження, характер статей дисертанта, в яких відображені положення дисертації та результати проведених досліджень, повною мірою вказують, що дисертація пройшла належну апробацію та є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом робота відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197.

6. Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертаційної роботи щодо її змісту та оформлення

Попри значну наукову цінність роботи, дисертація не позбавлена певних недоліків та суперечливих положень, які потребують додаткових пояснень та уточнень.

1. У дисертації не розглянуто співвідношення між категоріями «система забезпечення національної безпеки» та «система суб'єктів забезпечення національної безпеки», «забезпечення національної безпеки» та «управління національною безпекою», «суб'єкти сектору безпеки й оборони» та «суб'єкти реалізації заходів забезпечення національної безпеки» тощо. Це не є суттєвим в аспекті розкриття заявлених питань, однак варто було присвятити більше уваги базовому понятійно-категорійному апарату цієї сфери.

2. У підрозділі 1.1 здобувач визначає, що Україна стала засновницею нової для міжнародної спільноти «концепції захисту державою», яка виражається у взаємодії між складовими сектору безпеки й оборони, а також сектору безпеки й оборони з громадянським суспільством. Втім не уточнює, що це за концепція та у чому її відмінність (особливості) від інших.

3. Зазначаючи про те, що досліджуваний адміністративно-правовий механізм є нормативним підґрунтям для реалізації спільної діяльності суб'єктів сектору безпеки й оборони України чи не здається автору, що він здійснює його ототожнення з механізмом нормативного забезпечення означеної діяльності? (підрозділ 1.1).

4. У підрозділі 1.4 здобувач зазначає наступне: «основні напрями реалізації адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони у сфері забезпечення національної безпеки можна схарактеризувати через два паралельних дискурси – організаційний та практичний аспект» ... «організаційний аспект стосується виокремлення напрямів діяльності суб'єктів забезпечення цієї взаємодії, а практичний –

безпосередньо сутності взаємовідносин між представниками сектору безпеки й оборони». Не поділяючи висловлену думку слід зауважити, що в контексті напрямів організації досліджуваного механізму логічно вести мову про напрями діяльності суб'єктів забезпечення цієї взаємодії, однак ставлячи як предмет дослідження напрями реалізації адміністративно-правового механізму взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони у сфері забезпечення національної безпеки, потрібно акцентуватись виключно на сферах об'єктивізації взаємовідносин між представниками сектору безпеки й оборони у ході виконання ними спільних задач у сфері національної безпеки й оборони.

5. Попри вказівку на «ключове значення», вбачається поверхневим розкриття таких методів взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки як рекомендаційний, договірний, заохочувальний та контрольний (підрозділ 2.2).

6. Оскільки робота загалом зорієнтована на забезпечення наукового супроводу процесу запровадження стійкої системи побудови постійних взаємозв'язків між суб'єктами сектору безпеки й оборони, варто було б додатково розглянути особливості позитивного зарубіжного досвіду щодо реалізації цього завдання.

При цьому, вищенаведені зауваження істотно не впливають на високі здобутки роботи, що є новим, актуальним та змістовним дослідженням.

7. Загальні висновки

Дисертаційна робота Вархова Андрія Григоровича на тему: «Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: питання теорії та практики» є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам МОН України.

Автором дотримано норми законодавства про авторське право і суміжні права та надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей, результатів або слів без оформлення належного цитування.

Отже, дисертаційне дослідження Вархова Андрія Григоровича на тему: «Адміністративно-правовий механізм взаємодії суб'єктів сектору безпеки й оборони щодо забезпечення національної безпеки: питання теорії та практики» виконане на належному науково-теоретичному рівні, за своєю актуальністю, теоретичним рівнем і практичною цінністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197, а його автор – Вархов Андрій Григорович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент –

**Завідувач кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності**

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого

доктор юридичних наук, професор



Роман ШАПОВАЛ

Підпис	<i>Шаповал</i>
Засвідчую	<i>Шаповал</i>
Нач. ВК	<i>Шаповал</i>